
БАТЛАВ:
БОАЖЯ-НЫ ХҮРЭЭЛЭН БУЙ
ОРЧИН БАЙГАЛИЙН НӨӨЦИЙН
УДИРДЛАГЫН ГАЗРЫН ДАРГЫН
ТҮР ОРЛОН ГҮЙЦЭТГЭГЧ
Г.ЭНХМӨНХ

БАТЛАВ:
ӨНДӨРХААН НИСЭХ
БУУДЛЫН ДАРГА
Д.ЦЭРЭНДОНДОВ

**ИРГЭНИЙ НИСЭХИЙН ҮНДЭСНИЙ ТӨВИЙН ХАРЬЯА
ХЭНТИЙ АЙМАГ ДАХЬ ӨНДӨРХААН НИСЭХ БУУДЛЫН
2022 ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.**

Регистрийн дугаар: 2628546

ХЯНАСАН: БОАЖЯ ХҮРЭЭЛЭН БУЙ ОРЧИН, БАЙГАЛИЙН НӨӨЦИЙН
УДИРДЛАГЫН ГАЗРЫН МЭРГЭЖИЛТЭН ...../П.ШИНЭЦЭЦЭГ/

БОЛОВСРУУЛСАН: ӨНДӨРХААН НИСЭХ БУУДЛЫН ШАТАХУУНЫ
НЯРАВ, ЛАБОРАНТ ..... /П.ТӨРМАНДАХ /

2023 он

1. Төслийн товч танилцуулга

Төслийн нэр	Хэнтий аймаг дахь Өндөрхаан нисэх буудал
Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг	Монгол Улс, Хэнтий аймаг, Хэрлэн сум, 1 дүгээр баг
Утас, факс	Утас: 976-71-281205, 976-70562524 Факс: 976-70562524
Шуудангийн хаяг	Монгол Улс, Хэнтий аймаг, Хэрлэн сум, 23123
Цахим хаяг	Khentii.airport@mcaa.gov.mn
Аэродромын код	ZMUN
Аэродромын хяналтын код	G
Аэродромын байрлал	Хэнтий аймгийн Чингис хотоос баруун зүгт 2.9км зайд байрлана. Өргөрөгийн 47°18'16" уртрагийн 110°36'32" оршдог. Аэродромын өндөр 1039м
Газар эзэмших гэрчилгээ	Газар эзэмших эрхийн 0298502 тоот дугаартай гэрчилгээ бүхий 1047099 м ² газрыг агаарын хөлөг хөөрч буух зориулалтаар 60 жилийн хугацаатай эзэмшинэ.
Аюулгүйн бүс	Аймгийн засаг даргын 2020.11.09-ний өдрийн А/907 дугаар захирамж, Хэрлэн сумын засаг даргын 2009 оны 05 дугаар сарын 22-ны өдрийн 98 дугаар захирамжаар Нисэх буудлын аюулгүйн бүсийг баталгаажуулсан.
Төслийн хүчин чадал	Өндөрхаан нисэх буудал нь 1958 оноос эхлэн үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа. 60x40 метр хэмжээтэй цемент бетон перронттой.

---

2. Төслийн талбай, түүний орчны байгаль орчин, нийгэм-эдийн засгийн төлөв байдлын товч тодорхойлолт

Хэнтий аймаг дахь “ӨНДӨРХААН” нисэх буудал нь Хэнтий аймгийн Хэрлэн сумын 1-р багийн нутагт байрлана.

Хэнтий аймаг 1923 онд байгуулагдсан. Газар нутгийн хэмжээ - 80,311 км² (21 аймгаас 9-р том^[2]). 2021 оны тооцоогоорх хүн амын тоо - 78100.. Засаг захиргааны төв - Чингис хот. Аймаг нь засаг захиргааны хувьд 17 сум нэгжтэй.

Хэнтий аймаг Монгол орны дорно умар биед оршино. Хэрэглээний бүсчлэлээр зүүн бүст хамаарна. Хойд талаараа Оросын Холбооны Улстай (Өвөр Байгалийн хязгаар) хил залгана. Улс дотор Дорнод, Сүхбаатар, Дорноговь, Говьсүмбэр, Төв, Сэлэнгэ гэх 6 аймаг, улсын нийслэлийн Багануур дүүрэгтэй хиллэнэ.

Уур амьсгалын хувьд аймгийн жилийн дундаж агаарын температурын тархалтын зургаас үзвэл агаарын температур +2⁰ ....-2⁰ хооронд тэгш хэмтэй хэлбэлзэнэ. Өвлийн улиралд дунджаар 5-6 см зузаантай цас ордог. Салхины зонхилох чиглэл нь ихэвчлэн баруун өмнөөс байдаг ба хаврын улиралд /4,5 дугаар саруудад/ улиралд ихэвчлэн салхи ихтэй байдаг.

3. ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Агаарт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл. Өндөрхаан нисэх буудал нь Хэрлэн сумын төвтэй харьцангуй ойр зайд буюу баруун урагш 3 км орчим зайд байрладаг ч агаарын чанарын нарийвчилсан судалгааны үр дүнгээр сумын суурьшлын бүсэд үүсдэг агаарын бохирдол аэродромын үйл ажиллагаанд нөлөөлөл үзүүлэхээргүй байна (Төслийн байгаль орчны төлөв байдлын тайлан). Энэ нь нутаг дэвсгэрийн салхины онцлогтой холбоотой юм.

Нисэх буудал нь тогтмол нислэггүй тул төслийн талбайн хэмжээнд үүсэх агаар бохирдуулах бодисуудын болон хүлэмжийн хийн ялгарлын хэмжээ нь нисэх буудлын цогцолборын усан халаалтыг зуухнаас үүснэ гэж үзсэн. Шатахууны агуулах, аварын үед ашиглах дизель генератор, технолгийн машин тоног төхөөрөмжүүд зэрэг бусад эх үүсвэрээс хүрээлэн буй орчны агаарын чанарт үзүүлэх нөлөөлөл нь маш бага гэж үзсэн. Иймд усан халаалтын зуухнаас ялгарах бохирдуулах бодисуудын хэмжээг бууруулах нь төслийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах үндсэн арга хэмжээ болно. Нисэх буудалд одоо ашиглагдаж байгаа усан халаалтын зуух нь БНХАУ-д үйлдвэрлэгдсэн 75кВт хүчин чадалтай зуух бөгөөд утаа шүүх ямар нэг систем суурилагдаагүй, зуухнаас ялгарах голлох агаар бохирдуулах бодисууд нь тоос тоосонцор, хүхэрлэг хий байна.

Дуу шуугиан үүсгэх сөрөг нөлөөлөл: Агаарын хөлгөөс гадна нисэх буудалд ашиглагдаж буй машин тоног төхөөрөмжүүд, цахилгаан генератор зэрэг нь дуу чимээ үүсгэгч эх үүсвэр болно.

Агаарын хөлгөөс үүдэлтэй дуу чимээг бууруулах нь нэлээд төвөгтэй тул орон нутгийн зэрлэг ан амьтдын тархалт нутагшилд ямар нэг нөлөөлөл үзүүлдэг эсэхийг судалж шаардлагатай тохиолдолд нислэг үйлдэхийг хориглосон бүсүүдийг тогтоох хэрэгтэй.

Хөрсөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл. Нисэх буудлын өргөтгөлийн үйл ажиллагаанаас 12 га талбайд шимт хөрс 20 см, шимэрхэг хөрс 20-35 см-т тархаж байх тул хөрс хуулалтыг 30-35 см-ээр хийхэд байгалийн нягтаар 42.0 мянган м³, сийрэгжсэн нягтаар 50.4 мянган м³ хөрсийг түр хугацаагаар хадгалах шаардлагатай болно.

4. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЗОРИЛТ:

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө (БОМТ) нь нисэх буудал байршиж буй нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, хүрээлэн буй орчны тогтвортой байдлыг хангах, БОННУ-н дэх зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, үйл ажиллагаанаас үүсч буй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төлөвлөгөө хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилго бүхий эрхзүйн баримт бичиг.

Энэхүү байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө нь төлөвлөж буй төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчин, хүн амд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллүүдээс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арга хэмжээнүүдийг шаардагдах хөрөнгө зардал, хугацаа, давтамж, баримтлах дүрэм журам, стандартуудын хамт нэгтгэн үзүүлж буй төслийг хэрэгжүүлэгч Иргэний Нисэхийн Үндэсний Төвийн харъяа “ӨНДӨРХААН” нисэх буудлын удирдлагын заавал хэрэгжүүлж, мөрдөж ажиллах ёстой баримт бичиг юм.

Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөг Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай Монгол Улсын хууль, БОАЖЯ-наас гаргасан ерөнхий үнэлгээний дүгнэлтэд заасан шаардлагын дагуу боловсруулсан болно.

Энэхүү төлөвлөгөөнд тусгасан байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээнүүд нь зөвхөн Иргэний Нисэхийн Үндэсний Төвийн харъяа “ӨНДӨРХААН” нисэх буудлын үйл ажиллагаанд зориулагдсан.

5. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нэгжийн өртөг /мян.төг/	Нийт зардал /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
1. Агаар орчин						
Агаар бохирдуулах бодисуудын болон хүлэмжийн хийн ялгарлын хэмжээ нь нисэх буудлын усан халаалтыг зуухнаас үүснэ. Нисэх буудлын барилгыг Кувейтийн сангийн хөрөнгө оруулалтаар шинэчлэх ажил хийгдэж байгаа	Ариутгал халдваргүйжүүлэлтийн ажлыг мэргэжлийн байгууллагаар тогтмол хийлгэх	Төлөвлөгөөний хүрээнд	100.0	100.0 x 2 удаа = 200.0	Жилд 2 удаа	- Агаарын тухай хууль, - MNS 4585:2007 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага - Ажлын байрны агаарын эрүүл ахуйн шаардлага: MNS 4990:2010, MNS 0017-2-3-16:1998 (хүн ам суурьшсан хэсгүүдэд)
	Агаар дахь хорт бодисын хэмжээг ЗДХээс хэтрүүлэхгүй байх, ажлын байрны агаарын температур, гэрэлтүүлэг, чийглэгийн хэмжээг хянаж, стандартад заасан хэмжээнд байлгах	Төлөвлөгөөний хүрээнд	--*--	--*--	Төлөвлөгөөний хүрээнд	
2.						
3. Усны нөөц, чанар						
Унд ахуйн зориулалтаар ус хэрэглэх тул усны нөөц хомсдохоос урьдчилан	Ахуйн болон хэрэглээний ундны усанд тогтмол хяналт тавьж байх	Төслийн хүрээнд	--*--	--*--	Сар тутам	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль,

сэргийлэх арга хэмжээ авна						Усны тухай хууль
4. Хөрс ургамлан бүрхэвч						
Газрын тосны бүтээгдэхүүний агуулахаар хөрс бохирдох	Шатах тослох материалаар машин техникийг цэнэглэхдээ ШТМ алдагдсан үед хөрсөнд нэвчихээргүй байх аюулгүй ажиллагааны арга хэмжээ авч байх	Шатахууны агуулахын эргэн тойронд		Үйл ажиллагааны зардлаар	2023 онд	MNS 5850:2008 Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
	Техник тоног төхөөрөмжийн бүрэн бүтэн байдал, аюулгүй ажиллагаанд хяналт тавих	Үйл ажиллагааний бүхий л хүрээнд		Удирдлага зохион байгуулалтаар шийдвэрлэх	2023 онд	
5. Амьтны аймаг						
	Нисэх буудлын үйл ажиллагааг өргөжүүлж барилга байгууламж барих, зам талбай тавих, өргөтгөх явцад бий болсон цооног, нүх зэргийг дор бүрэн дүүргэн тэгшилж, өнгөн хөрсийг нөхөн сэргээлтэд ашиглаж байх	Барилгын ажлын үед	--*--	--*--	Төслийн бүх үе шатанд	
	Төслийн ойр орчимд оготно, хулгана хэт олширсон тохиолдолд	Төслийн хүрээнд	85	85 x 25,000 = 2,124,0	Жил бүр	

	тэдгээрийн тоо толгойг зохицуулах (зөвхөн хавх тавих, химийн бодис ашиглахгүй байх), хамгаалах арга хэмжээг тогтмол авч хэрэгжүүлэх				
--	---	--	--	--	--

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнд нийт 2504,000 төгрөг төсөвлөв.

6. Орчны тохижолт, цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөө

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал /төгрөг/	Нийт зардал /төгрөг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Зүлэгжүүлж, цэцэг тарих	Олон настын үр авах	Барилгажаагүй талбайд	36	Нисэх буудлын өдөр тутмын үйл ажиллагаагаар зохицуулагдаж, үйл ажиллагааны зардлаар хийгдэнэ		5, 6 сард	MNS 5973:2009, Барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээг төлөвлөхөд ногоон байгууламжийн ойртох зай хэмжээ
	Машин механизмын явалт, тоног төхөөрөмжийн нөлөөгөөр хөрс нягтарч, доош суух	Ашиглагдаж буй түр зам, бусад байгууламжуудын орчимд тэмдэг тэмдэглэгээ	Төслийн хүрээнд	-				

2	доройтох, элэгдэж эвдрэх, зулгарах, физик шинж чанар нь алдагдсанаар хөрс хуурайших, хөрсний биологийн нөөц хомстох, үржил шим нь алдагдах,	тавих, олон салаа зам гаргахгүй байх талаар арга хэмжээ авах				Тухай бүр	
3	Техник тоног төхөөрөмжийн бүрэн бүтэн байдлыг хангах	Мазын граж болон дизелийн ерөөний мөөгөнцөрдсөн таазыг засварлах	Төслийн хүрээнд			5 сард	
	Нийт						

7. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Нөлөөлөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Төслийн орчинд түүх соёлын өвд хамаарагдах эд өлгий байхгүй.	0	0	0	0	0	0	0
	Нийт							

8. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Ахуйн								
1	Хатуу хог хаягдлыг тогтмол зайлуулаагүйгээс орчин бохирдох	Хатуу хог хаягдлыг ялгах, зайлуулах, хөрс бохирдуулагч хөрсөнд алдагдсан тохиолдолд саармагжуулах арга хэмжээ авах	Төслийн хүрээнд	Тоо хэмжээ	900.0	1	900.0	Сард 1 удаа	
2	Шингэн хог хаягдлаар хөрс, газар доорх ус бохирдох	Шингэн хаягдлыг зайлуулах, шугам хоолойн бүрэн бүтэн байдлыг байнга шалгаж засвар үйлчилгээ хийх	Төслийн хүрээнд	Тоо хэмжээ				2023 онд	
	Үйлдвэрийн								
3	ШТМ алдагдсан үед гүний ус бохирдуулах, элдэв нян бактери үржин ажилчдын эрүүл мэндэд	ШТМ алдагдсан үед	Төслийн бүхий л үйл	Тоо хэмжээ	0	Тухай бүр	0	Ашиглалтын хугацаанд	Хог хаягдлын тухай хууль, Ариун цэврийн тухай хууль

	сөргөөр нөлөөлж болзошгүй	саармагжуулах арга хэмжээ авах	ажиллагааны хүрээнд						болон байгаль орчны багц хуулиуд, холбогдох дүрэм, журам стандарт
4	Байгальд удаан хугацаанд задардаггүй нийлэг материалтай /хуванцар, шил, гялгар уут зэрэг/ хог хаягдлыг ил задгай хаяснаар байгаль орчны өнгө үзэмж доройтох, бохирдох	Үүсэж буй бүх төрлийн хог хаягдлын төрлийг тодорхойлох, ангилан ялгаж хийх савнуудыг байрлуулах	Төслийн хүрээнд	Тоо хэмжээ				2022 онд	
5	ШТМ хадгалах сав, шугам хоолойг цэвэрлэхэд зарцуулагдах ТС-1 шатахууны тунадас	ТС-1 шатахууны тунадасыг журмын дагуу устгаж аюулгүй болгоно.	Нисэх буудал, шатахууны агуулах	л	350,0	1	350,0	Тухай бүр	Хог хаягдлын тухай хууль, Ариун цэврийн тухай хууль болон байгаль орчны багц хуулиуд, холбогдох дүрэм, журам стандарт
НИЙТ							Үйл ажиллагааны зардлаар хийгдэнэ		

9. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал /төгрөг/	Нийт зардал /төгрөг/	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
	1	2	3	4	5	6	7	8

1	Нисэх буудлын орчны шувуудын нягтшил, сүрэглэл, зүйлийн ажиглалтыг хийж бүртгэл хөтлөх	Нисэх буудлын орчны бүсэд 15 км-ийн радиуст ХБЗ-ний оролт, гаралтын дагууд тус бүр 2 цэгт	Сар бүр	12	Нисэх буудлын өдөр тутмын үйл ажиллагаагаар зохицуулагдаж, үйл ажиллагааны зардлаар хийгдэнэ	ИНЕГ-ын шууд удирдлагаар хянагдаж, баталгаажиж байна.	- ИНЕГ-аас баталсан шувууны менежментийн баримт бичиг - Нисэх буудлын дотоод хяналтын баримт бичгүүд
2	Ан амьтнаас үүдэлтэй осол, осол дөхсөн тохиолдлын бүртгэл хийх	Аэродром дээр болсон ослын бүртгэл	Тухай бүр	12			
Нийт							

10. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь /2023 онд/				Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			1-р улирал	2-р улирал	3-р улирал	4-р улирал		
1	Цаг уурын урьдчилсан мэдээллийг тогтмол авч,	0					Цаг уурын ажиглагч	

	үйл ажиллагаатайгаа уялдуулах							
2	ШТМ-ыг хадгалах сав, тээвэрлэх тээврийн хэрэгсэл, улмаар ажилтан албан хаагчдын мэдлэг чадварт тогтмол хяналт тавьж, шалгах	0					Нисэх буудлын дарга	
3	Аюул ослоос урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний талаар мэргэжлийн байгууллагаас зөвлөгөө авах	0					ХАБЭА-н ажилтан	
4	Ажиллагсдыг дуу шуугианаас хамгаалах хэрэгслээр хангаж хэрэгжүүлэх	180,0			180,0		Нягтлан бодогч	
5	Ариутгал халдваргүйжүүлэлтийн ажлыг мэргэжлийн байгууллагаар тогтмол хийлгэх	200,0		100,0		100,0	ХАБЭА-н ажилтан	
	Дүн	380,0		100,0	180,0	100,0		

11. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг нөлөөллийн бүсэд оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө

№	БОМТ, БОМТ-ны хэрэгжилтийг тайлагнах оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцсан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
1	2	3	4	5	6	7	
1.	Орон нутгийн иргэд	Цахим хэлбэрээр	Орон нутгийн иргэдийн санал хүсэлтийг хүлээн авах, шийдвэрлэх, хариу өгөх	11-12 сард	0	Аюулгүй байдлын ажилтан бичиг хэрэг	Өндөрхаан Нисэх буудал
2.	Сумын ЗДТГ-ын удирдах албан тушаалтнууд, Нисэх буудлын дарга, холбогдох ажилтнууд	Уулзалт	Байгаль хамгаалахад сумын холбогдох ажилтнуудын оролцоог идэвхжүүлэх, уулзалт зөвлөгөөн зохион байгуулах, тэдний санал зөвлөмжийг БОМТ-нд тусгах	11-12 сард	0	Шатахууны нярав лаборант	Хэрлэн сумын ЗДТГ
3.	Хэнтий аймгийн БОАЖГазарт	Ажлын хэсэгт танилцуулах, хамгаалах	Төлөвлөгөөний хүрээнд	11 сарын 1-ний дотор	0	Шатахууны нярав лаборант	
	Нийт			Үйл ажиллагааны зардлаар хийгдэнэ			

